

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยถือได้ว่าเป็นดินแดนที่มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์มากแห่งหนึ่งของโลก หลังจากที่เรารับเอากระแสความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาจากตะวันตกที่ว่า หากต้องการให้เศรษฐกิจของประเทศ ความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งอื่น ๆ ได้ก้าวหน้าทัดเทียมกับประเทศตะวันตกที่เจริญแล้ว จำเป็นต้องเร่งรัดนำเอาทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงได้มีการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นระยะ ๆ แผนละ 5 ปี เริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ในปี พ.ศ. 2504 จนถึงปัจจุบันเป็นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)

การพัฒนาในช่วงแรกได้มุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า โดยดำเนินการลอกเลียนแบบการผลิตด้านอุตสาหกรรมของประเทศตะวันตก แต่เนื่องจากประเทศไทยขาดเทคโนโลยีขั้นสูง ขาดเงินทุนในการดำเนินงาน จึงส่งเสริมให้ชาวต่างประเทศเข้ามาลงทุนแทน ผลจากการดำเนินการในช่วงระยะเวลา 10 ปีแรก ปรากฏว่าไม่ประสบความสำเร็จเพราะศักยภาพในการผลิตต่ำทำให้สู้สินค้าต่างประเทศไม่ได้ ต่อมาได้มีการปรับเปลี่ยนเป็นการพัฒนาการผลิตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก โดยส่งเสริมการปลูกพืชพาณิชย์ต่าง ๆ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย และยาสูบ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยา เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของประเทศ พิจารณาจากรายงานของกรมป่าไม้ (2547) พบว่า ในปี พ.ศ. 2504 ประเทศไทยมีเนื้อที่ป่าทั่วประเทศ 273,628.50 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 53.33 ของประเทศ แต่ในปี พ.ศ. 2536 พบว่า เหลือเนื้อที่ป่าเพียง 133,521 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 26.02 แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ป่าไม้ลดลงเท่าตัวในช่วงเวลา 32 ปี นอกจากนี้ การเพิ่มของจำนวนประชากรและการอพยพโยกย้ายเข้าสู่เมือง ทำให้สภาพแวดล้อมของเมืองใหญ่ต่าง ๆ ต้องประสบกับปัญหามลพิษทางอากาศ น้ำเน่าเสีย ขยะล้นเมือง เช่น จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจากรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติจังหวัดเชียงใหม่ (2546) พบว่าปัจจุบันมีประชากรราว 1,600,000 คน เฉพาะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีประชากรกว่า 400,000 คน โดยเทศบาลนครเชียงใหม่ (2546) รายงานว่าก่อให้เกิดขยะปริมาณเฉลี่ยถึง 261.57 ตันต่อวัน

ปัญหาการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งพลังงานนานาชนิด ทั้งที่เป็นของแข็ง ของเหลว และก๊าซ ได้สร้างมลภาวะมากมาย หากการใช้ทรัพยากรใด ๆ ที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อมในทางลบแล้ว พี่ระศักดิ์ วรสุนทรโรสถ (อ้างใน เทวินทร์ สิริโชคชัยกุล, 2542) ได้เสนอประเด็นในการใช้ทรัพยากร นั้น ๆ 5 ประการด้วยกันคือ ประการแรก เลิกใช้เสียได้ใหม่ เช่น ถ้าเลิกใช้ทรัพยากรเหล่านั้นแล้วทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น เช่น ใช้น้ำมันเชื้อเพลิงกับยานพาหนะต่าง ๆ แล้วทำให้เกิดก๊าซเรือนกระจก ก็เลิกใช้เสีย ไฟฟ้าก็เช่นเดียวกัน เพราะการผลิตไฟฟ้าใช้น้ำมันและถ่านหินเป็นเชื้อเพลิง เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ประการที่สอง สามารถใช้สิ่งอื่นทดแทนได้ใหม่ เช่น สารคลอโรฟลูออโรคาร์บอน (CFC) ซึ่งเป็นสารขับเคลื่อนในอุปกรณ์ทำความเย็นและสเปรย์ต่าง ๆ อาจใช้สาร HFC แทน เพราะสาร CFC ไปทำลายบรรยากาศชั้นโอโซน ซึ่งช่วยกรองแสงอุลตราไวโอเล็ต (UV) ถ้าเลิกใช้แล้วเปลี่ยนไปใช้อย่างอื่นทดแทนได้ใหม่ ประการที่สาม ลดปริมาณการใช้ให้น้อยลงได้ใหม่ หรืออาจนำกลับมาใช้ใหม่ หรือใช้ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ให้มีของเสียน้อยลง ประการที่สี่ ถ้าเลิกไม่ได้เปลี่ยนเป็นสิ่งอื่นได้ใหม่ แม้มีการใช้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว แต่ยังมีกากของเสียเหลืออยู่จำนวนมากหนึ่งก็จะต้องมีวิธีบำบัดของเสียเพื่อให้มีความชัดเจนถูกต้องตามหลักวิชา ให้แปรสภาพไม่เป็นพิษภัยต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ประการสุดท้ายคือ หลังจากเลิก เปลี่ยน ลด บำบัดแล้ว มาถึงกระบวนการกำจัด หรือทิ้งกากของเสียต่าง ๆ ที่บำบัดแล้ว เมื่อนำไปทิ้งจะต้องไม่เป็นพิษภัยต่อสิ่งต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาแล้ว

การนำเอามาตรฐาน ISO 14000 ซึ่งเป็นมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management Standards) ที่พัฒนาขึ้นโดยคณะกรรมการด้านเทคนิค 207 แห่ง องค์การระหว่างประเทศว่าด้วยมาตรฐาน (ISO) เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2539 เพื่อให้องค์กรต่าง ๆ มีระบบในการรักษา ควบคุม และปรับปรุงคุณภาพของสิ่งแวดล้อม รวมทั้งป้องกัน สุขอนามัยของมนุษย์ โดยมีการวางแผน และกำหนดแนวทางในการดำเนินงานที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อป้องกันและลดมลพิษที่ต้นเหตุ ด้วยการมุ่งความสนใจไปที่ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact) ที่มี หรืออาจมี ซึ่งเกิดจากกิจกรรม กระบวนการ ผลิตภัณฑ์ และบริการต่าง ๆ ขององค์กร นับตั้งแต่ขั้นตอนการได้มาของวัตถุดิบ การออกแบบ การวิจัยและการพัฒนา การผลิต การส่งมอบ การนำไปใช้งานที่ได้ตามวัตถุประสงค์ การนำกลับมาใช้ใหม่ การนำกลับมาใช้ซ้ำในจุดที่สามารถทำได้ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และเลี่ยงการใช้สารเคมีที่เป็นอันตราย ซึ่งถือว่าเป็นระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีและมีประสิทธิภาพมากกว่าการปล่อยให้มลพิษเกิดขึ้น แล้วจึงค่อยมาคิดถึงการบำบัด ที่เปลืองทั้งทรัพยากรและค่าใช้จ่าย (เทวินทร์ สิริโชคชัยกุล, 2542)

เมื่อกล่าวถึงตัวการที่สร้างมลพิษ (มลภาวะ) ในสิ่งแวดล้อมที่เราประสบอยู่ทุกวันนี้ ส่วนใหญ่คนจะนึกถึงกระบวนการผลิตทางด้านอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่มีการแปรรูปวัตถุดิบนานาชนิด ให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้กันอยู่ มลภาวะที่เกิดขึ้นทั้งขยะมูลฝอย ขยะเป็นพิษต่าง ๆ น้ำเสีย อากาศเป็นพิษ การปล่อยก๊าซต่าง ๆ สูบรรยากาศ ฝุ่น ควัน เสียง และอื่น ๆ เหล่านี้ เป็นต้น

ในส่วนของการผลิตสินค้าประเภทการบริการต่าง ๆ เช่น กิจการของโรงพยาบาล ซึ่งเป็นองค์กรสำคัญในการผลิตบริการ ให้บริการในการบำบัดรักษา มีอุปกรณ์ต่าง ๆ ตัวอาคารสถานที่ การใช้พลังงานไฟฟ้า ก๊าซที่มีการทำความความร้อน ต้มน้ำร้อน ไอน้ำ เครื่องทำความเย็น สิ่งเหล่านี้สร้างมลภาวะ ด้านสารกัมมันตรังสีจากเครื่องเอกซเรย์ เครื่องมือทางการแพทย์หลาย ๆ อย่าง สารเคมีในห้องปฏิบัติการ ของเสียที่เกิดจากการบำบัดรักษาผู้ป่วย ขยะติดเชื้อ เข็มฉีดยาที่ใช้แล้ว ขยะจากอุปกรณ์ของใช้ เช่น สลาลี ผ้าพันแผล ขวดยา ขวดน้ำเกลือเปล่า ถังบรรจุเลือด และอื่น ๆ ซึ่งยากแก่การกำจัด และต้องแยกการกำจัดจากขยะทั่ว ๆ ไปด้วย ดังนั้นโรงพยาบาลซึ่งเป็นองค์กรที่มีส่วนก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจึงควรนำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 (Environmental Management Systems – Specification with guidance for use) ซึ่งเป็นมาตรฐานที่ถือว่ามีค่าที่สุด ในประเภทของการประเมินผลองค์กรมาใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ถูกต้องเหมือนกิจการอื่น ๆ ด้วย เช่น คลังก๊าซลำปาง ของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ซึ่งนำมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 มาใช้แล้ว พบว่า ทำให้การควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพ ลดปริมาณการใช้ทรัพยากรและพลังงานได้ในระยะยาว แม้ว่าในระยะแรกจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดทำระบบ ทำให้การทำงานสะดวกและง่ายขึ้น สามารถควบคุมและตรวจสอบได้ง่าย (ชญาคุณท์ วุฒิวร, 2542) หรือกรณีที่เหมาะสมแม่เกาะของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จังหวัดลำปาง ที่พบว่าเมื่อนำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 ไปใช้ก็สามารถควบคุมปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ให้อยู่ในเกณฑ์ตามกฎหมายกำหนด (วีระ ตั้งวิชาชาญ, 2545)

โรงพยาบาลเชียงใหม่ราม 2 จังหวัดเชียงใหม่ ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อม รวมถึงมีความมุ่งมั่นที่จะจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง จึงได้นำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 มาใช้ในการดำเนินการจัดระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงพยาบาล ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 ซึ่งปรากฏว่า สามารถจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยปัจจุบันโรงพยาบาลเชียงใหม่ราม 2 จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 เรียบร้อยแล้ว อย่างไรก็ตามปัจจัยประการหนึ่งที่สำคัญสำหรับการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องและสามารถรักษาหรือพัฒนาระดับมาตรฐาน

ของตนเองให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนหนึ่งก็คือ บุคลากรขององค์กร หรือผู้ปฏิบัติงานในโรงพยาบาล เพราะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยตรง หากผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถดำเนินงานตามขั้นตอนการปฏิบัติงานของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม หรือปฏิบัติงาน แต่ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ โรงพยาบาลย่อมไม่สามารถรักษามาตรฐาน หรือพัฒนาปรับปรุง การจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพดีขึ้นได้

ดังนั้น ผู้ศึกษาในฐานะพนักงานของโรงพยาบาลเชียงใหม่ราม 2 จังหวัดเชียงใหม่ จึงมีความสนใจจะศึกษาถึงความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานต่อระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 ในโรงพยาบาลเชียงใหม่ราม 2 จังหวัดเชียงใหม่ เพราะความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานย่อมมีส่วนสำคัญต่อการปฏิบัติงาน และสัมพันธ์กับการนำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 มาใช้ โดยผลการศึกษาที่ได้จะเป็นแนวทางในการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงพยาบาลให้มีประสิทธิภาพต่อไป และเป็นแนวทางสำหรับองค์กรหรือหน่วยงานอื่น ๆ นำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม รวมถึงช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ เกิดความตระหนักและให้ความสนใจในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะมีส่วนทำให้การจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานต่อระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 ในโรงพยาบาลเชียงใหม่ราม 2 จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานต่อระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 ในโรงพยาบาลเชียงใหม่ราม 2 จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างพนักงานที่มีลักษณะประชากรต่างกัน

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาถึงความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานทั้งก่อนและหลังการใช้ ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 ในโรงพยาบาลเชียงใหม่ราม 2 จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านต่าง ๆ ได้แก่

- การกำหนดนโยบาย
- การวางแผน

- การปฏิบัติและดำเนินการ
- การตรวจสอบและการแก้ไข
- การพิจารณาบททวน

ศึกษาถึงความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ จำแนกตามลักษณะประชากรของบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ประสบการณ์การทำงาน แผนก/หน่วยงานที่สังกัด

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานของโรงพยาบาลเชียงใหม่ ราม 2 จังหวัดเชียงใหม่ ที่เริ่มปฏิบัติงานก่อนปี พ.ศ. 2545 ถึงปัจจุบัน จำนวน 112 คน โดยจำแนกตามลักษณะงานที่ปฏิบัติหรือแผนก/หน่วยงานในสังกัดได้ดังนี้

- ฝ่ายธุรการ ได้แก่ แผนกธุรการ – บุคคล แผนกโภชนาการ แผนกช่างแผนกการตลาด จำนวน 14 คน
- ฝ่ายบัญชีและการเงิน จำนวน 10 คน
- ฝ่ายพยาบาล ได้แก่ แผนกผู้ป่วยนอก ผู้ป่วยหนัก ห้องฉุกเฉิน ห้องคลอด ห้องเด็กอ่อน ห้องผ่าตัดและพักฟื้น แผนกไตเทียม หน่วยจ่ายกลาง จำนวน 55 คน
- ฝ่ายบริการ ได้แก่ แผนกคอมพิวเตอร์ ห้องยา แผนกแม่บ้าน แผนกฉายรังสี แผนกประชาสัมพันธ์และเวชระเบียน แผนกยานยนต์ แผนกโอเปอเรเตอร์ แผนกห้องปฏิบัติการ จำนวน 33 คน

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกของผู้ปฏิบัติงานที่มีต่อระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 ในโรงพยาบาลเชียงใหม่ ราม 2 จังหวัดเชียงใหม่

ผู้ปฏิบัติงาน หมายถึง เจ้าหน้าที่ และบุคลากรของโรงพยาบาลเชียงใหม่ ราม 2 จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งปฏิบัติงานในแผนกต่าง ๆ ก่อนปี พ.ศ. 2545 ถึงปัจจุบัน

มาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14000 หมายถึง มาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมที่จัดทำขึ้นโดยองค์การมาตรฐานสากล (ISO: International Organization for Standardization) เพื่อให้องค์กรต่าง ๆ ได้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการมีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ และใช้เป็นแนวทางในการควบคุมโครงสร้าง วางแผนและดำเนินการ โดยคำนึงถึงเหตุและผลของสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากกิจกรรม ผลิตภัณฑ์ และการบริการของ

องค์การ เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและป้องกันมลพิษควบคู่ไปกับความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม

ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 (Environmental Management Systems – Specification with guidance for use) หมายถึง ส่วนของระบบการจัดการทั้งหมด ซึ่งรวมถึง โครงสร้าง องค์การ การวางแผน ความรับผิดชอบ การปฏิบัติ ขั้นตอน กระบวนการ และทรัพยากร สำหรับจัดทำ การปฏิบัติให้บรรลุผล การทบทวนและรักษานโยบายทางด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ การปรับปรุงระบบการจัดการให้มีประสิทธิภาพดีขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายในการ รักษาสิ่งแวดล้อม

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1.5.1 ทราบถึงความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานต่อระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 ในโรงพยาบาลเชียงใหม่ราม 2 จังหวัดเชียงใหม่

1.5.2 เป็นแนวทางในการดำเนินการรักษาระดับคุณภาพและปรับปรุงคุณภาพของ ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 ในโรงพยาบาลเชียงใหม่ราม 2 จังหวัดเชียงใหม่ ต่อไป

1.5.3 เป็นแนวทางสำหรับองค์กรหรือหน่วยงานอื่น ๆ นำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการ สิ่งแวดล้อมต่อไป